

schetste beeld opvallend genuanceerd is. Ook voor de linkse groep rond *Nummer* had de opleiding het nodige te bieden: aan ontwikkeling van taalvaardigheid en omgang met teksten, maar vooral in de mogelijkheden om de opgedane inzichten toe te passen in de maatschappij. Verzuiling begon een vies woord te worden, maar juist de vele uit dat tijdperk overgeërfde organisaties boden een prima uitgangspunt voor actie.

Natuurlijk, de afstand in de tijd laat zich voelen. Menig auteur is als kind 'degelijk gereformeerd' opgevoed geweest. Niet één van de drieëntwintig schrijvers voert echter een pleidooi voor overtuigingen die in 1964 nog volop gerekend werden tot de kern van het belijden van de GKN. Geen noodzaak van verzoening in het bloed van Jezus Christus dus, geen *sola scriptura*, geen metafysische discussies over doop en avondmaal, geen verwachting van de terugkomst van de Heer op de wolken. Wél: een zoektocht naar de functie van kerk en geloof in een eindig aards bestaan. Een zoektocht die indertijd soms stevig op de traditie kon botsen. Toch benadrukken de terugblikken niet alleen confrontatie. Wat er ook aan kritiek op de toenmalige GKN-synodaal geleverd kan worden, dit kerkgenootschap stimuleerde zijn 'kleine luyden' om van een arbeiderswijk door te stromen naar de universiteit (cf. de bijdrage van Dirk Lof). Het contrast tussen de gereformeerde theologie en het dichter tot de secularisatie genaderde milieu der 'nieuwe instromers' kon een stimulerend effect hebben, zette aan tot zelfstandig nadenken (cf. de bijdrage van Harm Schuurin). 'Kampen' kende een levendig milieu.

De kerk bracht de traditie in, plus een breed beroepsperspectief (als predikant of in een van de toen nog vele protestants-christelijke maatschappelijke organisaties en kaderopleidingen). Wat deze studentenpopulatie *inhoudelijk* interesseerde was echter niet zozeer de leer van Calvijn, of zelfs maar de geschriften van H.N. Ridderbos en G.C. Berkouwer ('stonden in de kast, maar werden nauwelijks gelezen'). Onbetwist koploper als meest geciteerde – en blijkbaar ook meest gewaardeerde – auteur is hier de joodse filosoof Emmanuel Levinas!

Het typeert de sfeer aan de Hogeschool in deze periode. De (neo-)calvinistische traditie werd rigoureus gehandhaafd, zeker in de voorbereiding op de kansel. Daar staat tegenover dat docenten als G.P. Hartveld en G.Th. Rothuizen het confes-

sionele kader combineerden met een even opvallende openheid voor het brede veld van cultuur en wetenschap, of die nu christelijk was of niet. Sprekend voorbeeld is het onderwijs van de uit de Technische Universiteit Twente aangetrokken filosoof-natuurkundige E. van der Velde, over de al genoemde Levinas.

De voornaamste kritiek die achteraf in de bundel op de opleiding wordt uitgesproken, is dat de voor de Hogeschool typerende creatieve tweepoligheid (gereformeerde confessie én culturele openheid) niet of nauwelijks werd verdisconteerd in de vraag hoe een predikant diende voor te gaan in de kerken, of in de voorbereiding daarop. Daar staat tegenover dat veel vakken ontegenzeggelijk op een hoog niveau werden gedoceerd. Uit menig bijdrage in de bundel (b.v. die van Jaap van Gelderen, Tinus Gerrits en Lúzen Miedema) spreekt literair kunnen, tot trefzeker en bij tijd en wijle zelfs poëtisch formuleren. De taalkundige inslag van de Kamper opleiding zal daar zeker toe hebben bijgedragen. Beheersing van de taal legde een basis voor een maatschappelijke carrière, al speelde die zich bij menigeen uiteindelijk af in een heel andere sfeer dan die van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Dat maakt de terugblikken genuanceerd, kritisch maar niet afwijzend. Een toon van desillusie valt opmerkelijk genoeg het sterkst te beluisteren bij twee auteurs die nadien ook docent werden: G.W. Neven ('gevolg van het feit dat een levende God eenmaal dood niet meer terugkeert') en C.J. den Heyer ('vermoedelijk kost het mij geestelijk te veel moeite om als het ware terug te keren naar een tijd en een wereld waarvan ik inmiddels vervreemd ben').

Tenslotte, en dat is voor de kerkhistorisch geïnteresseerde niet het minst belangrijke: D.P. Engberts schreef een werkelijk voorbeeldig opstel over het volledige curriculum van de opleiding, vergezeld van enkele vlijmscherp geformuleerde en beargumenteerde portretten van toenmalige docenten. Alleen al deze lucide bijdrage van Engberts is verplichte kost voor ieder die in de toekomst studie maakt van de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland, tussen 1965 en 1975. –